

Джесксон О. В.,
м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДІЛЬНИХ ШКІЛ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

А н н о т а ц и я

Стаття розглядає соціально-педагогічні умови розвитку особистості, які створюються в процесі діяльності американських воскресних шкіл. Проаналізовані деякі принципи американської християнської педагогіки та деякі методи соціального впливу на учнів воскресних шкіл.

Реформування освіти в Україні, що здійснюється на засадах, викладених у Національній доктрині розвитку освіти, полягає, насамперед, в особистісному підході до дитини й виховання її як творчої й соціально компетентної особистості. Завдання, які стоять перед сучасною відкритою системою освіти, фокусуються навколо проблем наповнення змісту освіти новим духовним і культуротворчим змістом заради головного суб'єкта освітнього процесу – дитини.

У нашому підході до розуміння системи соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю в умовах функціонування недільної школи ми, як і деякі вітчизняні та зарубіжні дослідники (Н.Булка, Л.Мединська, Дж.Уілхойт), виходимо з розуміння того, що соціальні компетентності особистості ґрунтуються на знаннях, досвіді, цінностях та здібностях, отриманих особистістю завдяки соціально-виховному впливу мікро- та макросередовища [1; 2; 9]. При цьому індивідуальність і соціальність особистості нерозривно пов'язані між собою та розвиваються паралельно.

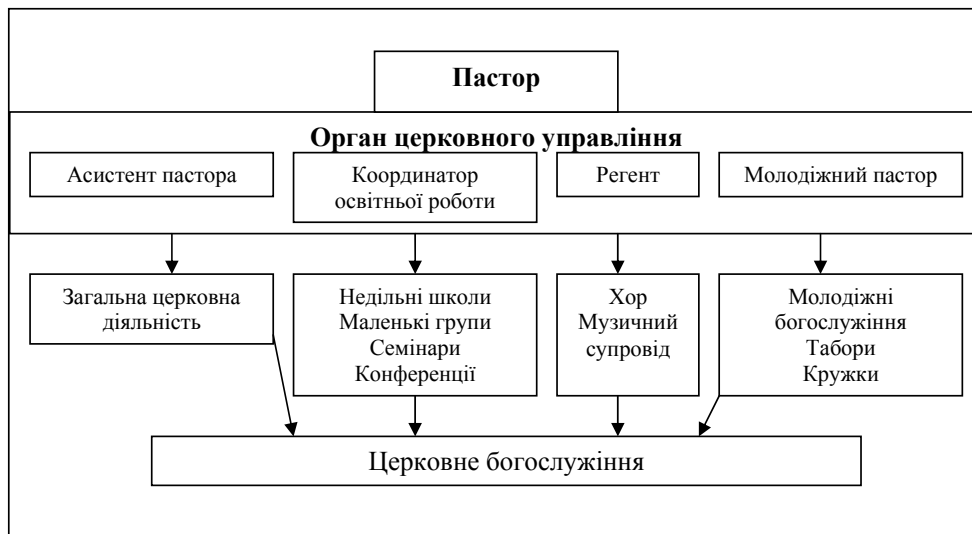
Наші практично-наукові розробки ґрунтуються на ідеях сучасних українських і зарубіжних учених, які розв'язують проблеми соціокультурного характеру в процесі навчання та виховання особистості: антропоцентризм педагогіки (І.Бех); нові технології виховання (А.Капська); інвайронментальна педагогіка (Л.Нечепоренко); педагогіка лідерства (О.Романовський); холістичні підходи в педагогіці (Дж.Уілхойт) та ін.

Згідно із завданнями нашого дослідження, ми зробили аналіз процесу соціального становлення дітей та молоді в умовах навчально-виховної діяльності сучасних американських недільних шкіл.

Християнські недільні школи Сполучених Штатів Америки працюють за різноманітними моделями виховання особистості. Американські церкви, як і суспільство, практикують децентралізований підхід до організації своєї навчально-

виховної діяльності. За даними нашого дослідження в різних штатах, як то Джорджія, Іллінойс, Індіана, Канзас, Пенсільванія, Тенісі тощо, велика кількість церков працюють за такою структурою (див. Таблицю 1):

Таблиця 1

Слід зазначити, що орган церковного управління може включати більшу чи меншу кількість людей в залежності від кількості прихожан. Так, наприклад, приходи з 20 – 30 людей можуть працювати з одним пастором, а в церквах, які налічують тисячі прихожан, орган церковного управління може мати від десяти до десятків пасторів, учителів, адміністраторів. Наведена нами схема є типовою для невеликих приходів з кількістю від 300 до 500 прихожан.

Цілі навчально-виховної діяльності кожного американського приходу формуються виходячи з місії кожної конкретної церкви. У порівнянні з українськими недільними школами, заняття в американських недільних школах починаються з дітьми дуже маленького віку. Більшість недільних шкіл у Сполучених Штатах Америки приймають дітей з першого року життя.

Найпоширеною формою роботи з дітьми в недільних школах є маленькі групи. За визначенням американського педагога і богослова Джефрі Арнольда, “маленька група [дітей у недільній школі] – це добровільне цілеспрямоване зібрання декілька людей, які намагаються допомогти один одному в духовному зростанні та наслідуванню прикладу Ісуса Христа” [3, с. 9]. За допомогою маленької групи в соціальному середовищі недільної школи реалізується комунікативна функція релігії.

У маленькій групі створюється унікальне соціальне середовище, яке здійснює певний педагогічний вплив на всіх суб'єктів соціально-виховного процесу: учасники маленької групи добровільно допомагають один одному засвоювати та практикувати християнські норми і правила поведінки. Таким чином, дитина або підліток опановує сферу міжособистісних відносин категорії "Я – Ми", у межах якої вона чи він формує власні морально-духовні та соціальні цінності. Завдяки цим цінностям особистість може успішно інтегруватися у соціальну групу.

Одним із самих головних принципів, на яких ґрунтується педагогічна теорія американських недільних шкіл є принцип полікультурного виховання, в основі якого лежить потреба у вивченні й освоєнні культури різних націй і народів, представників американського суспільства. Концепція мультикультуралізму була розроблена педагогами-прогресивістами, які намагалися обмежити несправедливість та нерівноправність на соціально-класовому рівні. Базою для цих досліджень та розробок став комплекс науково-теоретичних концепцій відомого бразильського педагога Пауло Фреїре – представника школи критичної феміністської теорії та неомарксистського культурного критицизму [7].

Звідси не випадково, що програми підготовки майбутніх учителів американських недільних шкіл базуються на принципах мультикультуралізму, поліетнізму та гетерогенності освіти, а також на розумінні того, що в усіх освітніх закладах необхідно встановлення певного соціально-психологічного та морального клімату. Цей клімат толерантності й поваги до особистості потребує таких відносин між усіма суб'єктами освітнього процесу, при яких кожна дитина, незалежно від кольору шкіри, етнічного походження, фізичних та розумових якостей, статі, віку та мовних або класових відмінностей, мала би всі необхідні можливості для свого духовного, соціального, інтелектуального й психологічного розвитку [12].

Крім того, в американських недільних школах утверджується концепція виховання дітей як жителів спільного дому людства, яка ґрунтується на біблійному принципі рівності усіх людей перед Богом. Згідно з дослідженнями професора Дж.Уілхойта, до пріоритетних завдань сучасних американських недільних шкіл входять:

- виховання високоморальних особистісних якостей;
- виховання співчуття й готовності допомагати іншим людям;
- виховання толерантного ставлення до людей різних рас і націй;
- виховання поваги і любові до усіх людей незалежно від їхнього соціального рівня і культурних традицій [9].

За нашими дослідженнями, формування філософії навчання дітей та молоді в сучасних американських недільних школах проходить під великим впливом ідей та

наукових досліджень американського філософа Дж.Дьюї. Одним з основоположних принципів освіти, викладених філософом, є принцип педоцентризму, який розкривається у твердженні, що дитина – це сонце, навколо якого повинні обертатися всі засоби освіти [5].

На думку Дж.Дьюї потреба пізнання світу робить дитину активним суб'єктом свого навчання. Звідси для педагога слід лише створити умови для навчання і самореалізації дитиною своїх потреб, серед яких Дж.Дьюї називає чотири основні: соціальні потреби, потреби конструювання, дослідницькі потреби та потреби художнього вираження [5]. До ефективних умов навчання належать створення проблемної мотивації та діяльнісний підхід до навчання, тобто навчання через практичну діяльність у різних сферах пізнання, які обирає сама дитина.

У концепції вільного виховання, яка є продовженням ідей Дж.Дьюї і реалізується в сучасних недільних школах, акцентується увага на створення умов для надання дитині свободи вибору та самостійності в процесі життєдіяльності. З малих літ дітей привчають до вибору, починаючи із самих простих речей як вибір одягу, їжі, іграшок, а далі йде вибір діяльності, курсів навчання, трудової діяльності. При цьому батьки та викладачі дають змогу дитині відчувати наслідки свого вибору та своїх дій.

За цією моделлю в США успішно працюють цілий ряд сучасних недільних шкіл. Наприклад, християнська місіонерська церква "Світ істини" поблизу Чикаго організує заняття недільної школи на засадах педоцентричної педагогіки. Викладачі недільної школи в кооперації з батьками та волонтерами пропонують дітям широкий спектр можливостей для участі в освітньо-виховному житті церкви. Діти та підлітки самі вибирають програми, у яких вони бажають брати участь. Їм пропонуються маленькі групи по вивченню Біблії, тематичні табори, місіонерські поїздки, молитовні вечори, музикальне служіння, клуби по інтересам, спортивні секції, тощо. Усі ці види навчально-виховної діяльності спрямовані на духовне та моральне виховання підростаючого покоління церкви і мають свій арсенал технологій та методів навчання.

У завершенні аналізу соціально-педагогічної діяльності сучасних американських недільних шкіл слід виділити ще одне ключове завдання, яке ставить перед собою американська християнська педагогіка. Цим завданням на сьогоднішній день є розвиток у всіх суб'єктів педагогічного процесу холістичного мислення, тобто уміння розуміти глобальний контекст проблеми й контекстуалізувати знання [9; 11]. Пізнання особистістю світу як світу цілісного визначається американськими вченими інтелектуальною й життєвою необхідністю.

Питання холістичної освіти розглядаються на міжнародних наукових і християнських конференціях з кінця минулого століття. За оцінкою Скотта Форбса,

професора Грін Коледжу у Оксфордї, популярність холистичного підходу у західному суспільстві зумовлена тим, що ця комбінація нових уявлень і цінностей дуже нагадує міжнародний рух, що почався з “низів”; рух, який долає авторитет, цінності та уявлення минулої епохи [6].

Західна постмодерністська філософія – підґрунтя сучасної західної педагогічної мислі – розуміє особистість як вираз соціального впливу, а найхарактерною ознакою сучасного суспільства можемо вважати його міжнародний характер. І якщо традиційні школи ще й досі передають дітям локальні культурні цінності, то прогресивні інститути освіти швидко реагують на те, що сучасна молодіжна культура є міжнародною й глобальною, наприклад, глобальна комп’ютерна й поп-культура.

Для американських недільних шкіл це означає, що ідеї холистичної освіти зближують християнську педагогіку з секулярною, і у наукових кругах висловлюються ідеї зближення науки і релігії як дисциплін, які більш не здаються взаємовиключними і потребують співпраці.

Така зміна парадигми має значні наслідки для пошуку нових прогресивних навчальних технологій християнської освіти в недільних школах. По-перше, холистичне мислення трансформує традиційні ієрархічні структури в освітніх закладах. Повертаючись до “вільної освіти” Пауло Фреїре, можна відзначити, що традиційна ієрархія учбових закладів, відмова від критичного мислення, явні та скриті структури власті в освітній галузі сприяли розвитку соціальної несправедливості в суспільстві. Розвиток освітніх ідеалів свободи, гуманізму й дитиноцентризму передбачає створення такого освітньо-виховного середовища, в якому панує антиієрархічна атмосфера співпраці, поваги до особистості, турботи про усіх суб’єктів навчального процесу.

По-друге, у школах із холистичним підходом до виховання кожна дитина вважається проявом і місцем зосередження священного і недоторканого, а звідси потребує відповідного відношення до себе. Деякі науковці (*Clark, Marshak*) розвивають цю думку й стверджують, що педагоги повинні не тільки визнавати унікальність і священність кожної особистості, а й допомагати кожній дитині відкрити свою унікальність і цінність для себе [4; 8]. Звідси зміна ще однієї парадигми: навчальний процес – це не стільки наповнення дитини знанням, скільки процес пізнання її внутрішньої суті, відкриття внутрішньої цінності кожної особистості.

Фундатором цих ідей у сучасній християнській педагогіці можна назвати видатного американського науковця, професора соціології, Паркера Палмера. У своїй відомій праці “Знати, як знають нас: Освіта як духовна подорож”, він виражає глибоке занепокоєння втратою сучасним суспільством гуманістичних ідеалів і

справжнього життя в спільноті [10]. Учений оцінює модерністську тенденцію об'єктивного пізнання світу із ціллю "розділення і покорення" як фундаментально непримиренний метод світопізнання, що відчужує людину від світу [10]. Замість цього Палмер стверджує, що справжнє пізнання формується в процесі взаємовідносин між особистістю і світом – взаємовідносин, які спонукають нас як окремих індивідів і як людську спільноту оцінювати наш досвід через призму смирення, теоцентризму й почуття. Холістичне пізнання за Палмером – це глибоке самопізнання, яке пов'язує морально-духовну сутність особистості з глобальним середовищем.

На цих принципах холістичного навчання християнська педагогіка розвиває нові методи навчання та виховання, які дозволяють практично втілювати ідеали дитиноцентризму. Популярні на сьогоднішній день технології навчання в американських недільних школах будуються на вивченні індивідуальних стилів навчання, теорії кооперативного навчання, критичного мислення та інтеграції навчальних дисциплін.

За нашою оцінкою, принципи холістичної освіти мають велике значення для розвитку духовної, соціально компетентної особистості. Якщо освіта розцінюється як мистецтво культивування й розвитку усіх сфер особистості (моральної, емоційної, фізичної, психологічної, духовної та когнітивної), зміст освіти вміщує в себе глобальні проблеми людства, а методи навчання наповнені реальними життєвими прикладами й можливостями реалізації змісту у практичному житті, то можна сказати, що навчально-виховний процес створює умови для розвитку особистості як суб'єкта життя; для розвитку такої особистості, яка вміє пізнавати світ, вміє жити і вміє жити у суспільстві.

Для подальших досліджень цієї проблеми вважаємо за доцільне проаналізувати соціально-педагогічні умови соціального становлення особистості в умовах українських недільних шкіл та виявити механізми впливу соціального середовища недільної школи на процес становлення особистості.

Л і т е р а т у р а

1. Булка Н.І. Креативність і соціальна компетентність // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 10. – С. 46 – 49.
2. Мединська Л., Шеханіна О. На службі в компетентностей // Завуч. – 2006. – № 1. – С. 11–12.
3. Arnold, Jeffrey. The Big Book on Small Groups. – Illinois: InverVarsity Press, 1992. – 264 p.
4. Clark, Edward, Jr. Designing and Implementing an Integrated Curriculum: A Student-Centered Approach. – Brandon, VT: Psychology Press / Holistic Education Press, 1997.
5. Dewey J. Democracy and Education. – N.Y., 1966. – 290 p.
6. Forbes Scott H. Third Annual Conference on "Education, Spirituality and the Whole Child". – London: Roehampton Institute, 1996.
7. Freire, Paulo. Education for Critical Consciousness. – New York: Continuum, 1973. – 89 p.

8. Marshak, David. The Common Vision: Parenting and Educating for Wholeness. – N.Y.: Peter Lang Publishing, 1997.
9. Nurture That Is Christian: Developmental Perspective on Christian Education // Edited by James C Wilhoit & John M Dettoni – Grand Rapids: Baker Books, 1995. – 278 p.
10. Palmer, Parker. To Know As We Are Known: Education as a Spiritual Journey. – San Francisco, CA: Harper San Francisco, 1993.
11. Stott, John R.W. The Essential John Stott: The Cross of Christ; The Contemporary Christian. – Leicester: InterVarsity Press, 1999. – 657p.
12. Zimny J. Zasady chrześcijańskiego wychowania. [w:] Aktualne wyzwania dla nauk społecznych. Ruzomberok. – Kijow. – Sandomierz, 2006, s. 109-138. ISBN 83-917225-7-0.

**Чернишенко О. І.,
м. Київ**

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ХОЛІСТИЧНА ОСВІТА СУТНІСТЬ І ВЛАСТИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АНІМАЦІЇ

Соціокультурна анімація є однією з відносно молодих галузей синтезу соціальної психології і педагогіки, яку всі частіше позначають як педагогіку соціально-культурної сфери. Як особливий і цілком самодостатній елемент соціально-культурної діяльності, анімація входить у дозвілєву інфраструктуру населення сучасної Франції, Італії, Іспанії, Німеччини, Туреччини, Росії. Зародки використання анімаційних технологій та вивчення анімації, як галузі соціокультурної діяльності почали зустрічатися в Україні. Отже, *метою нашої статті* стало вивчення сутності явища соціокультурної анімації від її появи як терміну, до використання її в технологіях соціокультурної діяльності в наш час в різних країнах світу.

Слово “*anima*” (з лат. – душа) стало корінним джерелом походження багатьох понять, наприклад, музичних – “*con-anima*” (з душею), *animato* (натхненно), у тому числі і поняття “Соціокультурна анімація”. Термін “анімація” став уживатися з моменту виникнення мультиплікаційного кіно. Офіційною датою народження такого напряму анімації прийнято вважати 1892 рік, коли з'явився оптичний театр французького винахідника і художника Еміля Рейно (1844-1918) і коли відбувся перший сеанс “світлових пантомім” в цьому театрі.

Через три роки (1895) з'явився кінематограф, а через декілька років перші анімаційні (мультиплікаційні) фільми, в яких за допомогою спеціальних технологій відбувалося “одушевлення” і “пожвавлення” мальованих картинок, що справляли враження руху живих персонажів. Анімаційне кіно з часом стало самостійним видом мистецтва, а фахівець, що займається цим видом кінематографічної творчості, –